

Frankrike: Nationella Fronten växer i periferin

Bruttonationalprodukten har stigit stadigt, de stora företagen inregistrerar rekordvinster och är fast etablerade i den globaliserade ekonomin, antalet miljonärer ökar, landet befinner sig på sjunde plats internationellt när det gäller inkomst per hushåll, mellan 1982 och 2010 fördubblades antalet högre tjänstemän.

Samtidigt har samma land förlorat 450 000 industrijobb sedan 2005. På 30 år har två miljoner industrijobb försvunnit. Enligt finansministeriet är den internationella konkurrensen orsaken till nära hälften av denna minskning.

Ovanstående handlar om Frankrike, men vore förmodligen giltigt också för andra länder i Europa. I över ett kvartssekel har de styrande i landet, oavsett politisk inriktning, strävat efter att anpassa nationen till den globaliserade ekonomin. Försöket har onekligen varit framgångsrikt. Men det är också tydligt att globaliseringen haft ett pris. Resultatet blivit att landet fått ett nytt socialt och geografiskt utseende med en ny form av polarisering som följd och där frågan står vilket samhälle som ska komma ut av detta. Ett läge där storstäderna dras uppåt av den globala magneten medan stora delar av befolkningen, en klar majoritet i själva verket, halkar efter och upplever förändringarna som ett hot, något som svider.

Det handlar om en omvandling som i det längsta ignorerats på politiskt håll. Först när frågan blivit politiskt het, dvs när de etablerade politiska partierna börjar inse att deras förtroendekapital rasar och att extremhögerns Front national håller på att fylla luckan, har den börjat uppmärksammas.

Sedan några år har sociologer och kulturgeografer börjat tala om två Frankrike och då i en annan mening än den klassiska motsättningen mellan proletariat och bourgeoisie. Nu talar man om en framgångsrik del av landet koncentrerad till ett fåtal metropoler med Parisregionen i spetsen, men också andra storstadsområden som Toulouse, Lille eller Grenoble, som är väl anpassade till den globala ekonomin. Parisområdet ensam svarar för en tredjedel av Frankrikes BNP. Och å andra sidan finns ett samhälle som hamnat vid sidan av, eller under, framgångsvagnen och där faktiskt med närmare två tredjedelar av befolkningen. En befolkning som både bildligt och bokstavligt lever i periferin. I periferin av de stora metropolerna men också utanför de ”klassiska” förortsområdena, som de senaste 35 åren varit med om enstaka uppflyammande revolter.

Det har talats om periferins Frankrike som bortglömt. Det är också ett Frankrike som är hårt trängt. Medan metropolerna frodas är sanningen att samhället undermineras genom att städer ”ute i provinsen” krymper. Mellan de båda folkräkningarna 1990 och 1999 hade 361 franska tätortsområden drabbats av en befolkningsminskning. I många fall handlade det om samhällen som blivit åderlättna på industrier, vilket lett till att de högst utbildade valt att ge sig av och i nästa fas att dessa städer hamnat vid sidan av när nya transportleder dragit fram. Nedgången har framför allt gällt städer som haft en stark specialisering på någon viss bransch och utan tillräcklig motståndskraft för att kunna stå emot när problem uppstått.

Ett osynligt Frankrike enligt en del. Men långt ifrån betydelselöst. Drygt 60 procent av befolkningen bor i periferins Frankrike. Där återfinns arbetare, lägre tjänstemän, hantverkare, köpmän, småbönder. Det är heller inte något Frankrike på väg att gråna och vissna bort. Tvärtom visar befolkningsstatistiken att inslaget av ungdomar är högre än i metropolerna och att periferin på sina håll kan vara demografiskt dynamisk. En tredjedel av ungdomen i Frankrike återfinns i perifera områden eller på ren landsbygd, mot 10 procent i de så uppmärksammade förortsområdena.

Kulturgeografen Christophe Guilluy är en av dem som studerat denna omvandling av det franska samhället och den som lanserat begreppet ”periferins Frankrike”. För fem år sedan kom hans arbete *Fractures françaises*, som ledde till en del uppmärksamhet i samband med presidentvalet 2012.

Hösten 2014 återkom han med boken *La France périphérique* med undertiteln *Comment on a sacrifié les classes populaires*. Det ledde till en politisk rusning, om än kortvarig, efter Guilluys resonemang och det har lett till beslut om att ”la politique de la ville”, insatserna för sämre ställda områden, ska utvidgas till områden utanför de traditionella förortererna. Guilluys teser är långt ifrån okontroversiella. En del hävdar att det inte finns något egentligt nytt i dem, att de geografiska kriterier han opererar med är luddiga eller att han egentligen inte är något annat än ännu ett popfenomen. Men det är tydligt att Guilluy rör vid känsliga nerver i det franska samhället. Han skapar osäkerhet i debatten genom att inte bara resonera kring strikt geografiska förändringar utan också i provokativ stil riva i frågor som rör invandring och identitetsproblem. Av en del debattörer har han därför närmast misstänkliggjorts för att under vetenskaplig flagg sälja in det extremhögern länge pläderat för.

Frankrike är ett land där begrepp som ”république”, i betydelsen de gemensamma värderingarna, och ”laïcité”, det sekulära, icke religionsbundna, är sakrosankta. Men det är uppfattningar som nu gnisslar under trycket från rörelser i samhällskroppen som mer handlar om mångkulturella inslag, ett paradigmskifte svårt att hantera med traditionella franska begrepp och som lett till osäkerhet om nation och kulturell identitet.

Christophe Guilluy skriver om ett Frankrike med framgångsrika metropoler, väl kompatibla, emellanåt pådrivande, med den globala ekonomins utveckling. Mot detta ställer han periferin med invånare som brottas med långa transporter, deltidsarbeten, utlokaliseringar och nedläggningar av företag, problem med samhällsservice och utbud av skolor och allmänt en mörk känsla av att vara på väg att tappa fotfästet i samhället. Periferins Frankrike är en pusselbit som inte alls passar in i globaliseringens triumftåg. I periferin känner man främst av dess negativa sidor och upplever den som ett hot. Guilluy förnekar inte de framsteg globaliseringen inneburit, men ställer envist frågan vad som är på väg att hända med ”de folkliga klasserna” i dagens samhälle. Kommer polariseringen mellan framgångsrika metropoler och utsatt periferi att kunna åstadkomma något samhälle, någon sammanhållning, är den fråga Guilluy återkommer till i sina arbeten och olika debattinlägg.

Enligt Guilluy är begreppet ”medelklass” visserligen ihärdigt närvarande i debatten, inte minst som subjektiv upplevelse, men i dag att beteckna som en myt, ”en samhällsgrupp som imploderat”. Han föredrar att tala om *les classes populaires*, de folkliga klasserna, eller småfolket. I en intervju med nättidningen *Mediapart* säger han att begreppet medelklass var mer giltigt för de tre decennierna efter andra världskriget, *Les Trente glorieuses*, då en allmän förbättring av levnadsstandard och social rörlighet uppåt dominerade. ”Varje epok ser en ny samhällsklass kliva fram. Under industrialismen var det arbetarklassen. Efter andra världskriget en uppåtstigande medelklass med städernas utbredning och framväxt av småhusområden. På 1980-talet kom förortsghettona i blickfånget och kanske fick de väl mycket uppmärksamhet, medan man blundade för andra genomgripande strukturella förändringar i samhället. I dag består Frankrikes befolkning av en majoritet av nya utsatta grupper med ganska låg lönenivå, de är socialt bräckliga och utsatta och lever inte bara utanför storstädernas ”stadsmurar” utan till och med utanför förortsområdena”, säger han.

För första gången i historien lever de folkliga klasserna utanför den plats där rikedomarna skapas. En avgörande nyhet om man vill förstå utvecklingen av det franska samhället, enligt Guilluy. De folkliga klasserna har kort och gott drivits bort från innerstaden. Inte minst genom våldsamt stigande hyreskostnader och bostadspriser. ”Att antalet arbetare och lägre tjänstemän minskar i storstäderna innebär inte att de försvunnit sociologiskt. De har helt enkelt tvingats ut i periferin, i bland till ren landsbygd”. Metropolerna har blivit platsen för dels en burgen medelklass, väl integrerad i den ekonomiska utvecklingen, dels en allt större grupp av invandrare, som ofta hamnar i lågkvalificerade jobb.

Invandringen och förortererna är kanske den fråga där Guilluy sticker ut mest. Han förnekar inte de sociala problemen i storstädernas förortsområden eller att invandrare utsätts för rasism, men han avvisar talet om förortererna som ”ghetton”, eller att det skulle existera en fransk apartheid, för att använda premiärminister Manuel Valls uttryck efter de blodiga attentaten i januari 2015. Enligt

Guilluy har staten alls inte försummat förortsområdena. Invånarna i förorterna kan också gynnas av närheten till de dynamiska storstadsområdena. Den som förlorar arbete i en Parisförort har lättare att hitta ett nytt än den som råkar ut för samma sak i något av de perifera områdena eller mindre städer ute i landet. Han varnar för att se förorterna som lämnade åt glömskan eller att de skulle vara helt statiska, pekar på att städerna ger upphov till en stor social rörlighet och att det börjat uppstå en uppåtstigande medelklass bland invandrargrupper och som i sin tur gör allt för att lämna den miljön.

Vad Guilluy också framhåller är att invandringen ändrat karaktär. Fram till 1970-talet handlade det om arbetskraftsinvandring. Den har ersatts av invandring av helt annan karaktär, framför allt i form av familjeåterförening. Grupper med lägre utbildning och sämre möjligheter att skaffa sig en plats i det nya samhället och långt svårare att nå med den traditionella franska synen på integration. En av de utmaningar Frankrike nu står inför är de klara tendenser till separatism som uppstått i kölvattnet till den förändrade bilden av invandringen. Dvs det som Guilluy definierar som *classes populaires* lever alltmer åtskilda från invandrarområdena. Inte primärt på grund av rasism utan på grund av en kulturell osäkerhet, främlingskap och rädsla för att i det egna landet hamna som minoritet i något område.

Den bild som Guilluy tecknar av Frankrike reser förstas en rad frågor om hur landets framtid kommer att se ut politiskt. För samtidigt som metropolerna står för de dynamiska dragen bor mindre än en fjärdedel av fransmännen där. De 30 största tätorterna står inte för mer än 35 procent av befolkningen. Guilluy anser att de klassiska politiska partierna missat den samhällsomvälvning som skett i och med att *les classes populaires* drivits ut i periferin. De traditionella sociala frågorna har i den politiska debatten alltmer ersatts av insatser kring allmänna samhällsfrågor, olika särgruppers identitet och krav på erkännande. Eller också finns en bedövande enighet bland de partier som traditionellt alternerat vid makten om globaliseringens fördelar och vad som kallas TINA, *There Is No Alternative*.

”Varför röstar periferins folk på *Front national*”, undrade veckotidningen *Le Nouvel Observateur* hösten 2014. Nu var nog den oro tidningen gav uttryck för inte helt befogad. Även om extremhögern gått framåt de senaste åren tycks *les classes populaires* framför allt välja att inte gå och rösta alls. Den stora politiska förändringen i Frankrike de senaste 20 åren handlar framför allt om det raset i förtroendet för de traditionellt dominerande partierna, socialistpartiet och högerpartiet *UMP*. ”Problemet är att folk inte bryr sig om oss”, suckade en socialistisk kandidat inför lokalvalen våren 2015 till nättidningen *Mediapart*. Valdeltagandet sjunker stadigt i alla val, med ett klart undantag: presidentvalet. Och mellan 1988 och 2012 vann inte vänstern något presidentval. Frågan är nu om segern för François Hollande 2012 bara var ett regelbegränsande undantag.

Besvärande för de etablerade partierna är att deras väljarbas åldras. Bara 44 procent av borgerliga *UMP*:s väljare är yrkesaktiva, eller arbetslösa, mot 57 procent för socialistpartiet. Att jämföra med *Front national* där 72 procent av väljarna är yrkesverksamma. Bara 15 procent av dem som röstar på extremhögern är över 65 år, medan samma andel för socialistpartiet ligger på 31 procent och 45 procent för *UMP*.

Det som hittills räddat socialistpartiet och *UMP* är ålderspyramidens utseende. De båda har starkt stöd i äldre grupper. I socialistpartiets fall tillkommer också stöd bland offentliganställda, en grupp som varit mer förskonad under de senaste årens finanskris än den privata sektorn. Men att *Front national* har en del att hämta inom gruppen ”röstskolkare” är något de flesta befarar. Och partiet har förändrat både sin diskurs och sin väljarbas. På 1980-talet förespråkade partiet en marknadsliberal hållning, nu riktar man attacker mot globalisering och finanskapital. På 1980-talet hade man sitt stöd inom den klassiska extremhögern, hos grupper med rötter i kampen för ett franskt Algeriet. Tyngdpunkten låg i ett borgerligt, katolskt Frankrike. Sedan 1995 brukar partiet omtalas som ”det största arbetarpartiet”. Det är *Front national* och inte *Front de gauche*, alliansen mellan kommunistpartiet och Jean-Luc Mélenchon, minister under Mitterranderan, eller grupper längre ut på vänsterkanten som ryckt fram under finanskrisen.

Samtidigt har socialistpartiet också förändrats. Tidigare bestod partiets väljare av arbetare och folk med modest bakgrund. Men från 1980-talet har det kommit att handla om högutbildade och en hel del högre tjänstemän. Det har lett till att partiets sätt att resonera förändrats och fakta är talande. Socialistpartiets valframgångar har alltmer byggts på väljarna inne i storstäderna. Det är bestickande att man lyckades erövra metropoler som Paris och Lyon först sedan de folkliga klasserna fått lämna de städerna.

”Där vänstern är där finns inte folket, där folket finns där är inte vänstern”, skrev journalisten Eric Conan redan 2003 i boken *La Gauche sans le peuple*. När kommunistpartiet i parlamentsvalet 1958 gick tillbaka med 20 procent och förlorade en tredjedel av arbetarrösterna till gaullisterna sågs det som ett undantag, något som möjligen hade att göra med Charles de Gaulles personliga utstrålning och minnena av hans insatser i motståndsrörelsen under andra världskriget. Det skulle visa sig vara bara första sprickan mellan vänstern och folket. På senare tid har den manifesterats i samband med folkomröstningarna om Maastrichtavtalet 1992 och om EU-konstitutionen 2005. Men mest uppseendeväckande var när Lionel Jospin i presidentvalet 2002, trots rätt hedervärda resultat under sin tid som premiärminister perioden 1997-2002 – inte minst vad gäller arbetslösheten, förlorade de folkliga klassernas röster och eliminerades redan i första omgången av presidentvalet. Att vänsterns kandidat ska drabbas av samma öde, att man går mot ett nytt ”21 april” – det ödesmättade datumet för presidentvalet 2002 – är nu en prognos som alltfler rätt uppgivet börjar omfatta.

Christophe Guilluy hoppas på en ny sorts folkfront mellan de utsatta i periferin. Det handlar om grupper som traditionellt inte haft någon beröring med varandra. Arbetare och lägre tjänstemän har politiskt och kulturellt haft band till vänstern. Hantverkare, småföretagare, bönder har stått närmare högern. Nu har motståndet mot globalisering och etablissemang blivit en enande faktor. Han ser en del av de protester som de senaste åren förekommit ute i landsorten som ett tecken på att det är kanske därifrån som revolten ska komma. Vänstern och medierna har länge riktat blickarna mot förroterna, men de enstaka revolterna där har mer haft karaktär av gerillaattacker, ofta med etnisk prägel, och aldrig lett till någon mer substantiell social och politisk rörelse. Fast frågan är om inte Guilluy överskattar den omvälvande karaktären hos rörelser som protesterna mot eko-skatten i Bretagne, i mycket påminner de om klassiska skatteprotester som *poujadismen* i mitten av 1950-talet.

Frågan om hur vänstern ska vinna tillbaka folket har åtminstone fått en del bläck att flyta. De senaste åren har det strömmat ut böcker med titlar som *Recherche le Peuple désespérément*, *Plaidoyer pour une gauche populaire*. *Le sens du Peuple*, *La Gauche et le Peuple* för att bara ta några i raden.

Men det kan också fortsätta enligt den inkörda modellen. Åtminstone var det vad den socialistiska tankesmedjan *Terra Nova* var inne på i en analys inför presidentvalet 2012. ”Folket” var för besvärligt att hantera. Där kunde man lika gärna lämna slaget förlorat, var andemeningen. I stället borde socialistpartiet och vänstern koncentrera sig på utbildade, kvinnor, ungdomar i förroterna och stadsbefolkningen.

”Vänstern kan vara på väg att dö” varnade premiärminister Manuel Valls för nyligen (fast man kan kanske utgå från att just han inte är den som då skulle ikläda sig den dystraste begravningsminen). Det perspektiv Christophe Guilluy ser i vardande är två block; en allians mellan *les classes populaires* och ett liberalt block, sannolikt avser han en allians mellan socialistpartiet och delar av den traditionella högern.